

UMRL NAM JE TITO

BEOGRAD, 4. — Danes ob 18. uri sta na seji obeh predsedstev predsedstvo CK ZKJ v imenu centralnega komiteja Zveze komunistov Jugoslavije ter predsedstvo Socialistične federativne republike Jugoslavije sprejela ob smrti predsednika republike ter predsednika Zveze komunistov Jugoslavije Josipa Broza Tita naslednji razglas:

Dne 4. maja 1980 je ob 15.05 v Ljubljani prenehalo biti veliko srce predsednika naše Socialistične federativne republike Jugoslavije in predsednika predsedstva SFRJ, predsednika Zveze komunistov Jugoslavije, maršala Jugoslavije ter vrhovnega komandanta oboroženih sil Socialistične federativne republike Jugoslavije Josipa Broza Tita.

Bolečina in globoka žalost pretresata delavski razred, narode in narodnosti naše države, slehernega našega človeka, delavca, vojaka in vojnega tovariša, kmeta, intelektualca, slehernega ustvarjalca, pionirja in mladince, sleherni mater in dekle.

V najbolj usodnih obdobjih našega obstoja in razvoja je Tito smelo in dostojno nosil proletarsko zastavo naše revolucije, vztrajno in dosledno povezan z usodo ljudstva in človeka. Z vsem svojim življenjem in delom se je boril, z zanosom in humanizmom je živel življenje velikega revolucionarnega človeka dejanj in ljudskega vodje.

Tito ni bil samo vizionar, kritik in razlagalec sveta. Doumeval je objektivne pogoje in zakonitosti družbenih gibanj, spreminjal velike ideale in misli v akcijo milijonskih ljudskih množic, ki so z njim na čelu uresničile epohalne napredne družbene spremembe.

Njegovo revolucionarno delo bo za vse čase vpisano v zgodovino narodov in narodnosti Jugoslavije in v zgodovino svobodoljubnega človeštva.

V najtežjih razmerah stare Jugoslavije, preganjan in zapiran, je bil Tito primer neuklonljivega revolucionarja. Šel je skozi vse težave razvoja naše partije. Organiziral je partijske vrste in množične organizacije, vodil štrajke, politične boje in akcije.

Boril se je proti sektaštvu, frakcionizmu in oportunistu. Usposabljal je komuniste za delo med množico. Posebno skrb je posvečal mladini in delu komunistične mladine Jugoslavije.

(Nadaljevanje na 2. strani)

Žalna seja delavskega sveta SOZD Iskra

Ob smrti našega dragega Tita so se delavke in delavci Iskre na številnih žalnih svečanostih poklonili njegovemu spominu, spominu na človeka, delavca, voditelja, prijatelja. Ena izmed komemorativnih svečanosti je bila tudi v poslovni stavbi v Ljubljani, kjer se je sešel na razširjeno žalno sejo Delavski svet SOZD Iskra. Po intoniranju jugoslovanske himne in enominutnem molku je spregovoril predsednik delavskega sveta Otmar Zorn, s seje pa so poslali sožalni brzojavki predsedstvu CK ZK Jugoslavije in predsedstvu SFRJ. Sklenili so, da bodo namesto vencev in cvetja na grob predsednika Tita prispevali ustrezno vsoto v Titov sklad za štipendiranje mladih delavcev.

GOVOR PREDSEDNIKA DS SOZD ISKRA OTMARJA ZORNA NA ŽALNI SEJI

Tovariši in tovarišice, dragi sodelavci!

Presunjeni smo od zadnjega slovesa pa vendar so morda povsem še ne zavedamo, da je včerajšnja novica zatrla upanje v ozdravitev, ki nas je bodrilo. Ne moremo verjeti, da ni več našega predsednika — voditelja in vzornika, ki nas je popeljal po neizhojeni poti do socialističnega samoupravljanja in neuvrščenosti.

Zastal nam je korak, z nemo bolečino in žalostjo se zavedamo krute, a neizbežne resnice. Sami smo ostali na tej poti, toda ne izgubljeni. Cilj je jasno pred nami, predvsem pa vemo, da ga bomo dosegli samo enotni, in strnjenih vrstah. Bratstvo in enotnost sta poročstvo za naš obstoj in napredek, poročstvo naše prihodnosti — te in podobne besede so značilno Titovo vodilo; z njimi je zakoličil našo revolucijo in ponavljal jih je vse do današnjih dni, zato se je globoko utrdila zavest, da je naša moč v naši enotnosti.

Še je bilo takšnih napotkov, vselej pravočasnih in doslednih, prežetih s tolikšno državnisko modrostjo, da si je težko predstavljati, kam nas bi brez njih v tem razgibanem svetu zanesla pot. Titove besede in dejanja so ključni mejniki našega napredka in dokaz njegove veličine, ki se je potrjevala v vseh teh desetletjih, odkar je stopil na čelo borcev za boljši jutri.

Imeli smo srečo in zadovoljstvo, da smo najljubšega gosta dvakrat pozdravili tudi v našem kolektivu. Marsikdo med nami se spominja, kako

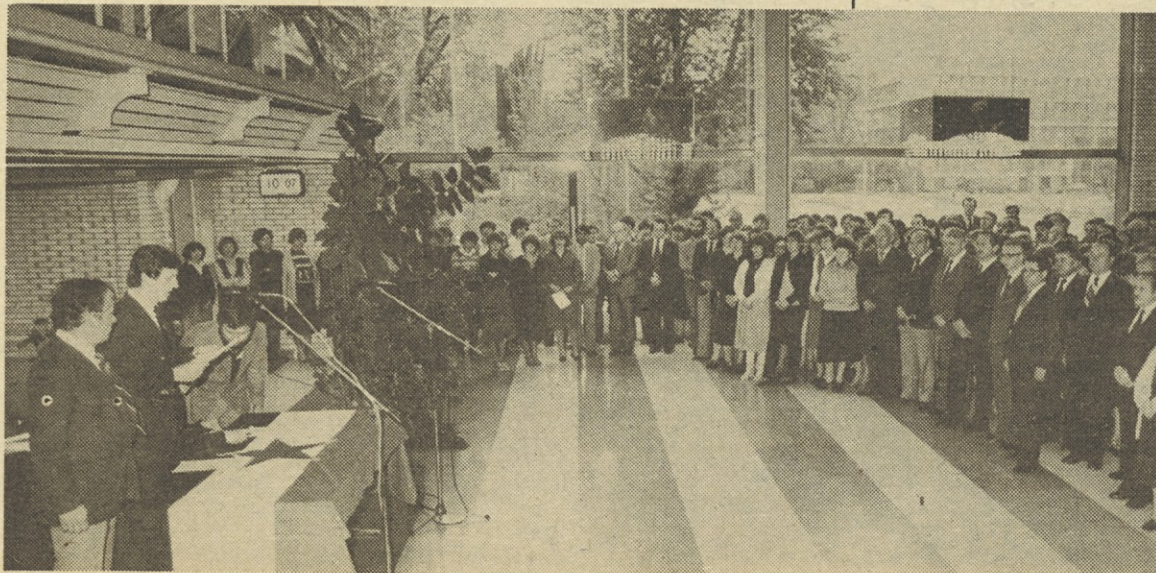
je pred 25 leti v kranjski Iskri dal pobudo za posodobitev proizvodnje in kako je pred šestimi leti že v novi tovarni na Laborah pohvalil naš napredek in pozval k večji enotnosti v jugoslovanski elektronski industriji.

Ko nam zdaj ob nenadomestljivi izgubi solze zalivajo oči, ko nas duši bolečina, pa naš pogled v prihodnost ni prav nič zamegljen in negotov. Zlahka ne bo šlo, to bi bila utvara, zato pa smo trdno odločeni, da nas prav nič in nihče ne more ustaviti pri uresničevanju Titove vizije takšnega sveta, v katerem bo človek svoboden in ustvarjal.

Delavci Iskre bomo zbrali moči, pospešili bomo korak. Ne bomo oklevali, ne bo nam žal naporov. Zaradi sebe, zaradi dosedanjih žrtev in prihodnjih rodov, zaradi sveta, ki upira v nas pogled, moramo še odločneje stopati po poti, ki smo jo izbrali s Titom.

Slava mu!

Z žalne seje DS SOZD Iskra v avli stolpnice.

UMRIL NAM JE TITO

(Nadaljevanje s 1. strani)

Zavedal se je, da našega delavskega gibanja ni mogoče voditi od zunaj, niti iz kateregakoli mednarodnega centra. Bil je prepričan, da samo samostojna in enotna partija lahko izpolnjuje svoje dolžnosti do delavskega razreda in do lastnega ljudstva. Uspel je reorganizirati, okrepani in mobilizirati maloštevilno partijo v dobi nastopajočega fašizma, saj je menil, da se samo partija, ki je široko utemeljena v množicah, skupaj z njimi lahko bori za socialistične ideale. Ko so sledili Titovi poti, so si komunisti Jugoslavije pridobivali zaupanje ljudstva, saj so bili v prvih vrstah borcev proti reakcionarnemu hegemonističnemu režimu stare Jugoslavije in proti fašizmu.

Ko je fašistični imperializem postal neposredna nevarnost, ko je bila naša dežela zaslužnjena, ko ni šlo samo za usodo Jugoslavije, temveč tudi za usodo in bodočnost človeštva, ni tovariš Tito niti za trenutek omahoval. Pod njegovim vodstvom je CK KP Jugoslavije povedel narode in narodnosti naše države v boj proti močnejšemu in dozob oboroženemu sovražniku. Naša partija se je kot razredna in nacionalna sila tudi v tem boju poistovetila s težnjami in interesi narodov, pripravljena, da tudi v teh najtežjih trenutkih do konca deli usodo ljudstva.

Medtem ko je bila vsa Evropa podjarmljena in fašizem na vrhuncu svoje moči, ko so armade Hitlerjeve Nemčije prodirale vse globlje na vzhod, je narodnoosvobodilna vojska s Titom na čelu ustvarila svobodno ozemlje sredi zaslužnjene Evrope. Narodnoosvobodilna vojska in partizanski odredi Jugoslavije so s tem zvezali roke desetim fašističnim divizijam ter s svojim bojem postali močan sestavni del splošne fronte antifašističnih zavezniških sil.

V tem boju je zrasla naša slavna narodnoosvobodilna vojska, ki je v zaključnih operacijah za osvoboditev domovine štela že 800.000 borcev. Svet je občudoval podvig Titove prekaljene armade, svet se je spraševal, kako je mogoče, da lahko nekaj deset tisoč komunistov in revolu-

cionarne mladine pritegne tako široke množice jugoslovanskih narodov v njihovo največjo — v njihovo zgodovinsko bitko.

Naša partija in tovariš Tito sta od samega začetka dala temu boju značaj narodnoosvobodilnega gibanja in socialistične revolucije. Tovariš Tito je vedel, da je za takšen boj in zmago potrebna široka fronta ljudskih množic.

Narodnoosvobodilni odbori na osvobojenem ozemlju ter AVNOJ so postavili temelje nove Jugoslavije. Do končnega formiranja demokratične ljudske federativne skupnosti je prišlo na drugem zasedanju AVNOJ v Jajcu. Jugoslovanski narodi so z odločnim bojem v osvobodilni vojni vzeli svojo usodo v lastne roke. Brez njihove udeležbe ni bilo mogoče delati več nikakršnih načrtov o njihovi prihodnosti.

V narodnoosvobodilni vojni so se vsi naši narodi in narodnosti bojevali za svojo lastno nacionalno osvoboditev ter za novo Jugoslavijo, svobodno skupnost bratskih in enakopravnih narodov in narodnosti. Niti sedanje niti prihodnje generacije ne bodo pozabile, da sta bratstvo in enotnost naših narodov in narodnosti zavestna opredelitev naše revolucije in tovariša Tita. Tito se je boril proti politiki nacionalnega tlačanja v bivši Jugoslaviji. Nasprotoval je poskusom, da bi razbili državo. Vedno je bil trdno prepričan, da lahko naši narodi in narodnosti ohranijo svojo bit in neodvisnost, da lahko svobodno gradijo socialistične samoupravne odnose samo, če se naslonijo na socialistično enotnost, solidarnost in vzajemnost.

Tovariš Tito je poudarjal, da je naš skupni življenjski interes čuvati in utrjevati enotnost ter graditi Socialistično federativno republiko Jugoslavijo kot skupnost enakopravnih narodov in narodnosti. Vedel je, da nas v to usmerjajo usodna povezanost, medsebojna zgodovinska podobnost, stoletna borba proti tujim zavojevalcem, občutek, da mora biti vsak gospodar v svoji hiši. Vodila so ga marksistična načela nerazdružljive povezanosti razrednega in nacionalnega.

Neomajno se je bojeval proti nacionalizmu in šovinizmu, nestrpnosti, prevladovanju in hegemoniji kakega naroda nad drugim. Boril se je proti vsem pojavom unitarizma in separatizma.

Naša trdna socialistična skupnost se je uresničila v boju in revoluciji in je trajno jamstvo naše prihodnosti. Tito je vedno poudarjal usoden pomen bratstva in enotnosti kot največje revolucionarne pridobitve, ki jo je treba čuvati kot zenico očesa.

Tovariš Tito je bil vrhovni komendant in borec armade, rojene v krvavem boju in z velikimi človeškimi žrtvami. Začel je narodnoosvobodilno vojno, čeprav brez orožja, brez vojaških šol, brez zaledja in tovarn. Obstajala pa je jasna linija Zveze komunistov, trdna volja in odločnost, patriotizem širokih ljudskih množic, da ne sprejme okupacije, suženjstva in razkosavanja naše dežele.

Tito je tvorec strategije in taktike naših oboroženih sil, vodja, pobudnik in neposredni vodja vseh njenih bitk in zmag. Z zedinjenjem težnje po svobodi in revolucionarnih stremeljenj ljudskih množic je Tito v NOV ustvaril koncept in doktrino splošne ljudske revolucionarne obrambne vojne, v kateri je vsak občan vojak in vsak vojak občan. Pod neposrednim Titovim vodstvom so naše oborožene sile v povojnem obdobju postale del socialističnega samoupravljanja ter zanesljiva opora zaščite svobode in celovitosti Socialistične federativne republike Jugoslavije. Tito je dal temelje in smeri razvoja splošnega ljudskega odpora in vojaške znanosti, katere osnova je njegova misel: »Tujega nočemo, svojega ne damo.«

Takšna revolucionarna izkušnja je uresničila Marxovo zamisel o oboroženem ljudstvu, po kateri je borbena pripravljenost oboroženih sil in homogenost njenih vrst jamstvo naše svobode in neodvisnosti, ohranjanja bratstva in enotnosti, enakopravnosti naših narodov in narodnosti ter nemotenega razvoja našega socialističnega samoupravljanja.

Krsto s posmrtnimi ostanki velikega pokojnika nosijo iz poslopja skupščine SRS.

Tovariš Tito je iskal globlje, vsestransko bistvo in resnico o socialistični družbi. Verjel je v ustvarjalno moč delavskega razreda in delovnih ljudi. Prepričan je bil, da mora biti socializem v interesu delovnega človeka, da postane njegovo delo, da mora imeti v državi delavskega razreda odločilno vlogo sam razred, ne pa kdo v njegovem imenu.

Ves naš boj se je opiral na široke delovne množice in iz njih črpal svojo moč, iz katere je vzniknila ljudska fronta kot delo najširšega združevanja vseh, ki so jim pri srcu pridobitve naše neuvrščene, samoupravne socialistične skupnosti bratskih narodov in narodnosti. Iz takšne zamisli in izkušnje iz NOV se je z ustvarjalno uporabo marksizma rodilo socialistično samoupravljanje. Tovariš Tito si je vedno prizadeval, da bi samoupravno organizirani delovni ljudje upravljali s sredstvi in pogoji dela, tokovi družbene reprodukcije in prek delegatskega sistema — z družbo v celoti. Spomnimo se besed tovariša Tita »tovarne delavcem, zemljo kmetom!« — kar ni neko abstraktno propagandno geslo, temveč celoten program socialističnih odnosov.

S tovarišem Titom smo v treh desetletjih pridobili samoupravljavsko izkušnje. Praksa je pokazala, da je socialistično samoupravljanje pripomoglo k ukinjanju vseh oblik razredne vladavine, k osvoboditvi dela in k polni uveljavitvi človekove osebnosti. Samoupravljanje je spodbudilo ustvarjalnost in poglobilo ljudstva ter omogočilo hiter družbenoekonomski ter kulturni razvoj naše skupnosti, pospešilo je širjenje socialistične demokracije ter odpravljanje birokratsko-etatističnih odnosov na vseh področjih družbenega življenja.

Socialistično samoupravljanje je postalo nezamenljiva pridobitev našega delavskega razreda, naših narodov in narodnosti, postalo je osnova za nadaljnjo izgradnjo socialistične družbe. Vodijo nas Titove besede, da naša revolucija ne sme omahovati pri osnovnih opredelitvah, da mora ostati humana v prizadevanjih za razširitev človekove svobode in da se ne sme sprijazniti s tistimi, ki bi želeli ogroziti njene pridobitve in spremeniti njene tokove.

Socialistično samoupravljanje sočasno zahteva tudi veliko odgovornost, solidarnost, globok smisel za skupnost, negovanje in razvijanje kolektivnega dela in odgovornosti. To je ena od zadnjih poslanic, ki jih je zapustil tovariš Tito.

Zunanja politika Titove Jugoslavije je sestavni del najnaprednejših političnih opredelitev sodobnega sveta. Tovariš Tito se nikoli ni izmikal pred pritiski in kakršnikoli mednarodnim nasiljem, zasnovanim na pravici močnejšega. Jugoslavija je bila vedno odločna v boju proti imperializmu, nacionalnemu tlačanju, prevladi in hegemoniji vsake vrste.

Tito se je močno uprl razdelitvi sveta na bloke kot eden od ustanoviteljev politike in gibanja neuvrščenosti. Miroljubni svet je sprejel politiko neuvrščenosti

kot edino alternativo blokovski razdelitvi in tekmovanju okrog interesnih in vplivnih sfer. Tovariš Tito je vedno mislil, da je z neuvrščenostjo v pogojih miru dosežena najzanesljivejša osnova za uspešen boj narodov in držav za narodno neodvisnost, samostojnost in splošni družbeni napredek v svetu.

Tovariš Tito je dal izreden prispevek mednarodni uveljavitvi socialistične Jugoslavije. Bil je neutrujen graditelj enakopravnih političnih in gospodarskih odnosov med narodi in državami. Zahvaljujoč njegovemu zavzetemu delu ima Jugoslavija prijateljske odnose in razvito sodelovanje z narodi in državami na vseh kontinentih. Ugledni državniki so počastili Tita z vzdevkom »državljan sveta«. Voditelji držav in vlad neuvrščenih držav so na šestem vrhunskem srečanju v Havani v posebni resoluciji soglasno izrazili veliko hvaležnost tovarišu Titu za njegovo dvajsetletno neutrudno delo pri uveljavitvi in razvoju politike in gibanja neuvrščenosti. Ta miroljubna mednarodna javnost je nenehno izražala priznanje tovarišu Titu za njegovo odločnost in doslednost pri razvijanju neuvrščenosti in ohranitvi njenih izvornih načel.

Tito je postal simbol naše dobe, dobe nacionalne ljudske osvoboditve, ko na svetovno sceno vedno pogosteje stopajo novoosvojen in neodvisne države in narodi, saj je bil zanesljiv prijatelj vsem narodom in narodnoosvobodilnim gibanjem, ki so se bojevali za lastno nacionalno osvoboditev. Inspirirani s Titom smo dosledno pomagali in pomagamo ter podpiramo narodnoosvobodilna in druga napredna gibanja povsod v svetu. Jugoslavija bo še naprej odločno sledila tej Titovi poti.

Tovariš Tito je bil odločen branilec pravic vsakega naroda in revolucionarnega gibanja do lastne, originalne, neodvisne poti pri izgradnji socializma. Odločno se je zavzemal za to, da vsaka partija svojo politično linijo gradi v skladu z lastnimi nacionalnimi razmerami. Sočasno je poudarjal, da je internacijska preobrazba lahko zasnovana samo na temeljih popolne enakopravnosti in neodvisnosti in samostojne odgovornosti vsake partije svojemu delavskemu razredu in svojemu ljudstvu.

Tito je neuklonljivo zahteval, da so odnosi med komunističnimi in delavskimi partijami ter gibanji zasnovani na enakopravnosti, nevmešavanju, samostojnosti, odgovornosti vsake partije pred svojim ljudstvom in pred svojim delavskim razredom. Socializem se lahko razvija kot svetovni proces samo, če se osvobodijo vse napredne sile in sprejmejo različne poti boja za socializem kot objektivne zakonitosti. To je bil Titov prispevek

mednarodnim odnosom in kreipitvi delavskega ter naprednega gibanja v celoti.

Narodi in narodnosti Jugoslavije, delavci, delovni ljudje in občani, pripadniki oboroženih sil, mladina:

v vsem, kar Jugoslavija danes je, na kar smo lahko ponosni, kar razvijamo in kar smo pripravljene z vsemi silami braniti — je Titovo delo: socialistična federativna skupnost enakopravnih narodov in narodnosti, bratstvo in enotnost, socialistično samoupravljanje, neuvrščenost, naša neodvisnost, napredek in izgradnja naše dežele, trdnost naše vojske, splošni ljudski odpor in družbena samozasčita — v vsem tem je revolucionarni in ustvarjalni Titov genij.

Bil je pogumen, vztrajen, pravičen in človeški. Vsi smo ponosni na Titov zgodovinski lik. Tito ni samo heroj osvobodilne vojne ter arhitekt socialistične izgradnje, je še mnogo več — simbol, inspiracija, zgled, ki spodbuja in daje pogum. Tito je in ostaja neusahljiv vir revolucionarnih navdihov.

Komunisti Jugoslavije,

dolžni smo Titu, našemu in njegovemu delu, našim narodom in narodnostim, delavskemu razredu, delovnim ljudem in občanom Jugoslavije, naprednim ljudem in prijateljem širom po svetu, dolžni smo zgodovini!

Samo z enotnostjo, okrepljenim kolektivnim delom, odgovornostjo ter s polno zavzetostjo Zveze komunistov lahko zapolnimo velikansko vrzel, ki je s smrtjo tovariša Tita ostala v naših vrstah!

Občani Jugoslavije,

Josip Broz Tito, delavski borec, vojak revolucije, sin ljudstva, državljani sveta, je v polni revolucionarni in človeški zavesti nosil v srcu delavski razred, ljudstvo in človeka.

V tem trenutku svečane tišine v naši domovini bijejo srca, ki jih je imel rad in ki ga imajo rad, utripajo z njegovim zanosom in njegovo splošno človeško plemenitostjo.

Čast je pripadati revoluciji in času, v katerem je deloval tovariš Tito, pripadati skupnosti, ki smo jo z njim uresničili na bojnem polju in gradili v miru. Čast je pripadati državi, ki jo je Tito tako sijajno predstavljala. Čast in ponos je imeti v svoji zgodovini Tita.

Častno je bilo boriti se in ziveti s Titom.

Današnje in bodoče generacije, globoko hvaležne tovarišu Titu, bodo nadaljevale njegovo neminljivo delo.

Centralni komite Zveze komunistov Jugoslavije, predsedstvo Socialistične federativne republike Jugoslavije

Poslednje slovo od mesta heroja — na ljubljanski železniški postaji.

Predsednik Tito je bil 11. aprila 1955 prvič v Iskri sprejet z največjim navdušenjem delavcev.

TITO DVAKRAT MED NAMI

1955

Tito je na svojem drugem obisku 8. januarja 1974 poudaril izreden napredek Iskre med obema obiskoma.

Prisrčni srečanja z delavci Iskre

Z radostjo, navdušenjem in velikim ponosom so delavci Iskre dvakrat v svoji sredi imeli najdražjega gosta – predsednika Tita. Oba takratna generalna direktorja Iskre se obiskov spominjata takole:

SILVO HRAST: „Obveščen sem bil, da namerava predsednik Tito priti k nam na obisk med svojim bivanjem na Brdu. Za točen datum in uro Titovega prihoda v Iskro pa sem izvedel dva dni poprej. Pri tem so izrazili željo, naj tega ne obešam „na veliki zvon“ in sploh ne populariziram, ker niso ob tej priložnosti predvideli nobenih varnostnih mer in ukrepov. Vse to pa je seveda imelo za posledico, da se nikakor nismo mogli temeljito pripraviti na obisk, niti v tem smislu ustrezno urediti tovarne. Zato je predsednik Tito ob svojem obisku videl tovarno zares v njenem delovnem tempu, brez sleherne lepotne „fasade“ kot je sicer običajno ob tako visokih obiskih.

Uro pred Titovim obiskom sem se sestel z upravnim odborom tovarne in z aktivom komunistov in izrazil na tem sestanku prošnjo, češ, da prevzamemo veliko odgovornost za normalen potek obiska predsednika Tita, hkrati pa smo bili takrat vsi globoko prepričani, da bo obisk potekal nemoteno, ker smo pač želeli, da bi maršal videl našo tovarno v polnem obratovanju, ne pa v špalirju delavcev.

In zares je potekal obisk po predvidenem načrtu. Predsednik Tito ga je na naše zadovoljstvo podaljšal še za polno uro, res pa je tudi, da po tem podaljškju obiska nismo niti mogli, niti želeli zadržati delavce na njihovih delovnih mestih in se je potem obisk spremenil v spontano manifestacijo in v vsesplošno veselje ter zadovoljstvo.

Takratni obisk maršala v kranjski Iskri je pustil, razen ponosa celotnega kolektiva, ter dve trajnejši vrednoti: njegovo zadovoljstvo nad kvaliteto Iskrinih izdelkov je imelo za posledico, da je ob vsakem obisku tujih visokih državnikov med njihovim bivanjem pri nas v Jugoslaviji popeljal svoje goste tudi v Iskro, kar je nemalo prispevalo k našim možnostim za nastopanje na tujih tržiščih in vsesplošni popularizaciji Iskre in vedno smo bili navdušeni nad maršalovo odločitvijo, da je za svoja osebna darila tujim državnikom izbral proizvode Iskre, kot na primer kinoprojektorje, telefonske centrale in podobno.

Še trajnejšo korist pa nam je prinesla njegova pripomba, da se čudi, kako more Iskra s tako zastarelimi proizvodnimi sredstvi in razmeroma mladimi delavskimi kadri, torej z neizkušenim kolektivom, z menoj vred, to moram pripomniti, izdelovati tako kvalitetne in takrat tehnološko zelo zahtevne proizvode ter bi se zato skupnosti izplačalo investirati v ta kolektiv novo opremo, kar bi seveda pripomoglo k še večji, boljši in kvalitetnejši proizvodnji.

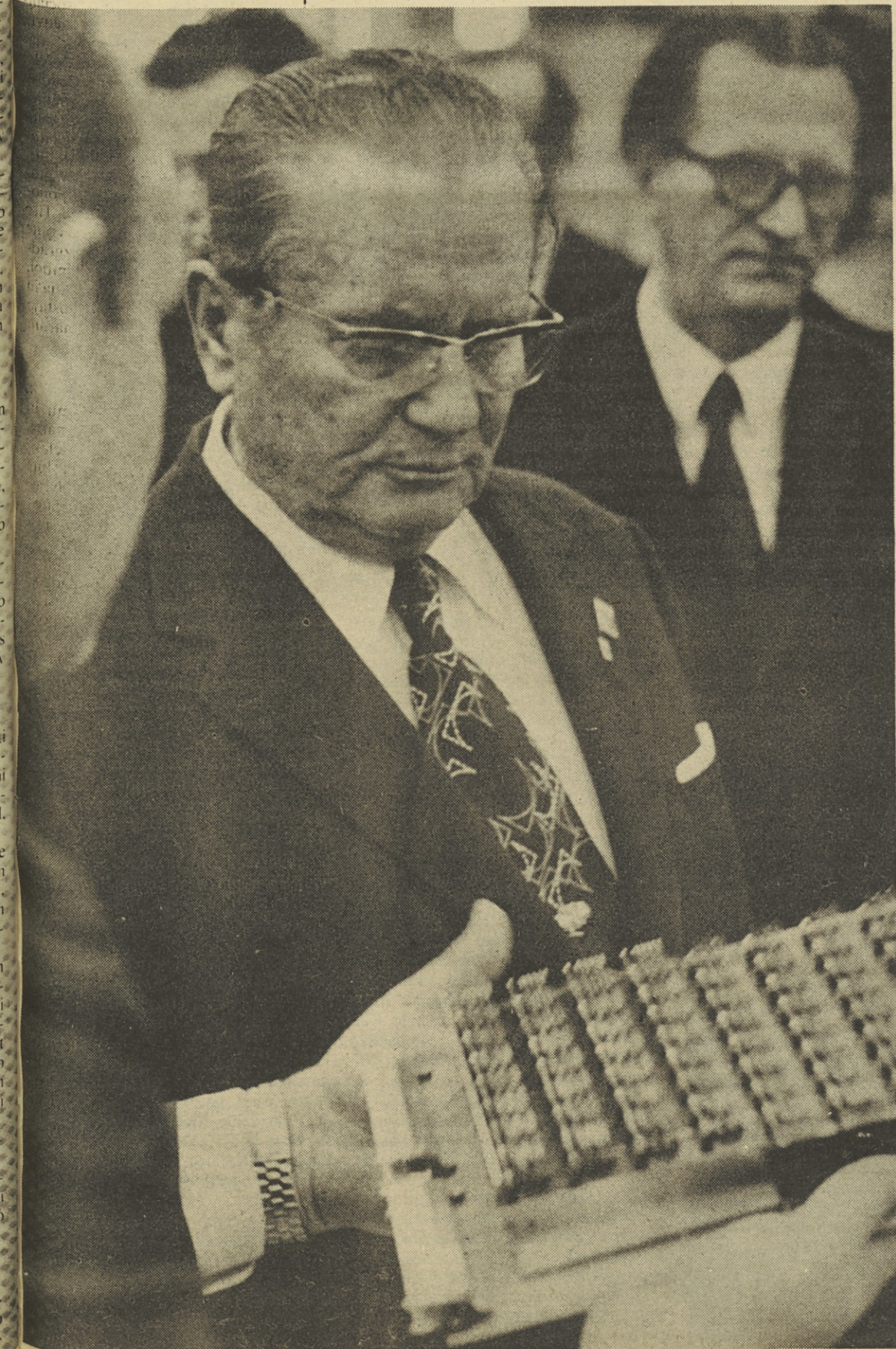
VLADIMIR LOGAR: „Drugi Titov obisk v Iskri so pravzaprav spet organizirali Kranjčani sami. Obiska v Iskri na Laborah januarja 1974. leta se seveda še dobro spominjam, saj sem ga tudi sam takrat udeležil, čeprav seveda takrat to ni bilo moje prvo srečanje z našim predsednikom.

Spominjam se, da je tedaj na Laborah, po ogledu naše tovarne, takratni glavni direktor Elektromehanike Jože Hujs našemu maršalu predvsem prikazal probleme kranjske Iskre, pri čemer je bila poanta njegove razlage bolj na telekomunikacijah, mikroelektroniki in novem naprednejšem sistemu elektronskih avtomatskih telefonskih central tipa Metaconta, ki smo jih takrat začeli izdelovati in uvajati v naš program.

Med pogovorom pa me je še posebej presenetilo neverjetno Titovo poznavanje problemov, ne samo naše elektronske industrije in Iskre posebej, temveč sploh naše celotne gospodarske problematike. Še posebej v spominu mi je ostal primer Japonske, ki nam ga je Tito zelo plastično predstavil. Povedal je namreč, da se Japonci na mednarodnem tržišču obnašajo združeno in enovito, pa čeprav si na domačem notranjem tržišču neusmiljeno konkurirajo. Podobno bi se morali, je menil predsednik Tito, obnašati tudi naši proizvajalci in si ne, kot doslej, nepovezano in neusmiljeno konkurirati na tujem tržišču, kar je v zadnji konsekvenci samo prinašalo škodo Jugoslaviji kot celoti.

Lahko rečem, da sem med pogovorom na Laborah tudi jasno ugotovil, kako je naš predsednik pokazal izredno veliko zanimanje za Iskro, dalje se je spominjal svojega prvega obiska v naši tovarni leta 1955 in ugotavljal, kako velik napredek in razvoj je Iskra doživela med njegovim prvim in drugim obiskom v kranjski Iskri. Pri tem pa je seveda apeliral, naj bi jugoslovanska elektroindustrija čim bolj sodelovala med seboj, skupno pa naj bi nastopala na svetovnem tržišču.

1974

Rojstvo v družini revnega kmeta

Josip Broz Tito se je rodil 7. maja 1892 v vasi Kumrovec (Hrvatsko Zagorje) kot sedmi od 15 otrok revnega kmeta Franje Broza (1856–1936) in gospodinje Marije (rojene Javoršek, 1868–1918). Ker pa je v nekaterih poznejših Titovih in drugih listinah dan in mesec njegovega rojstva različen in ker so pred in med narodno-osvobodilnim bojem začeli nekateri Titovi soborci proslavljati 25. maj kot njegov rojstni dan (tega dne pa so tudi Nemci leta 1944 izvedli znani desant na Drvar) so po osvoboditvi države začeli praznovati 25. maj kot Titov rojstni dan in hkrati kot Dan mladosti.

Po končani osnovni šoli, ki jo je obiskoval v Kumrovcu (od 1900 do 1905) in dveh razredov nadaljevalne šole, tako imenovane ponavljalne šole (od 1905 do 1907), ga je oče dal učiti za natakarja v neki pivnici v Sisku. Broz pa je kmalu zapustil delo v pivnici, kjer je, opravljajoč vsa dela, delal po 16 in več ur dnevno. Odšel se je učiti ključavničarske obrti v delavnico „Šašek in Karas“ v Sisku, kjer je obiskoval tudi vajeniško šolo.

V tujino za delom

Ob razmerah, v katerih je živel in pod vplivom starejših, socialistično usmerjenih delavcev, je Broz tu spoznal tudi prve pojme o razrednem boju in delavskem gibanju in se začel vključevati v delavske akcije. Po končani učni dobi in vajeniški šoli je (jeseni 1910) odšel v Zagreb in se zaposlil v ključavničarski delavnici Izidorja Haramine. Tu se je oktobra leta 1910 vpisal v Zvezo kovinarskih delavcev, s tem pa je v svojem 18. letu postal tudi član socialdemokratske stranke Hrvatske in Slavonije. Tedaj je začel Broz sodelovati v prvih političnih demonstracijah, ki jih je organizirala socialnodemokratska stranka Hrvatske proti promadžarski politiki tedanjega hrvaškega bana, nato pa v delavskih stawkah in pri drugih oblikah revolucionarnega boja. S tem se začel tudi neredno življenje delavca, ki je zdaj zaposlen, zdaj pa brez dela. Ko išče nove zaposlitve, se seli v razne kraje in kakor mnogi delavci, postaja „tujec“. Iz Zagreba odide v Ljubljano pa v Trst, od koder se spet vrne v Zagreb, potem pa se julija 1911 zaposli v Kamniku v kovinarski delavnici. Maja leta 1912 odide s skupino delavcev na Češko, v mesto Jince—Čenkov, 60 km jugozahodno od Prage ob reki Litavki. Zaposli se v tovarni, v kateri se je prav tedaj začela stavka. Broz se takoj priključi stavkajočim. Krajsi čas je delal v Plznu v tovarni motoriziranih topov „Škoda“, potem pa je odšel v Nemčijo in se zaposlil v tovarni kovinske industrije v Muenchnu. Nato je odšel v Mannheim v tovarno „Benz“. Ob koncu istega leta je prišel na Dunaj in se zaposlil v tovarni

motorjev „Grild“, vendar je kmalu odšel v Wiener Neustadt in se zaposlil v tovarni avtomobilov „Deimler“, kjer je postal tudi poskusni voznik.

V teh krajih se je Broz povezal s sindikalno organiziranimi delavci, v nekaterih mestih v Nemčiji in Avstriji pa tudi z organizacijo socialistične mladine. Jeseni leta 1913 je začel služiti vojaščino v dunajskem arzenalu, v tehničnem oddelku artilerije, od tam pa je bil na lastno željo kmalu premeščen v Zagreb, najprej v 53., nato pa v 25. domobranski polk. Tu je končal tudi podčastniško šolo in postal vodnik. Živahno se je ukvarjal s športom in kot dober sabljač je sodeloval na tekmovanju za prvenstvo v avstro-ogrski vojski v Budimpešti maja leta 1914 in si priboril drugo mesto.

Na fronti

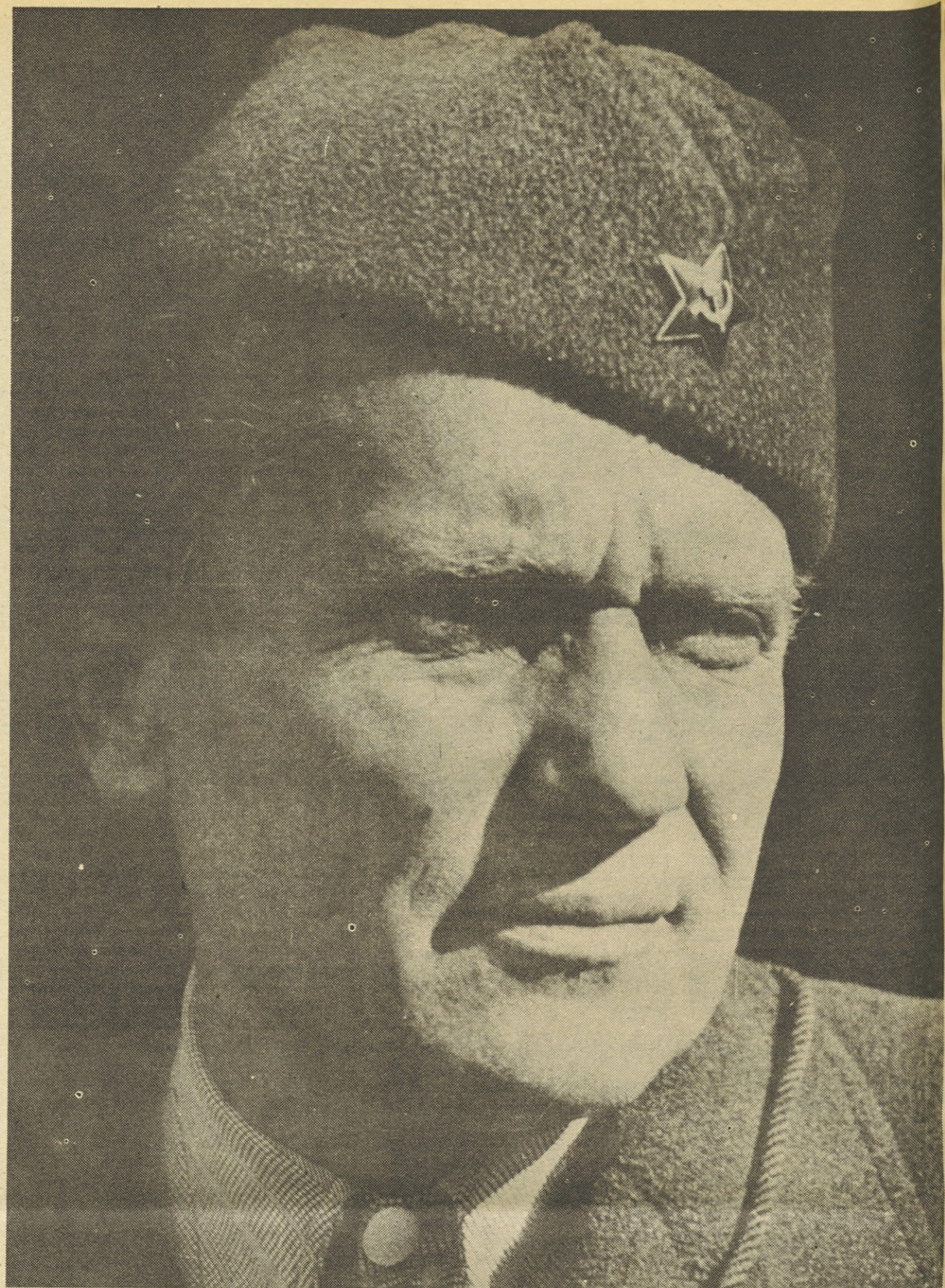
Začetek prve svetovne vojne je Broz dočakal v 25. pešpolku v Zagrebu, kjer je služil vojni rok. Ko je bila njegova enota avgusta 1914 premeščena v Srem na fronto proti Srbiji, so vodnika Josipa Broza zaradi antimilitaristične propagande jeseni 1914 aretirali in zaprli v Petrovaradinsko trdnjavo, po enem tednu pa so ga izpustili. V začetku januarja 1915 so njegovo enoto poslali na rusko fronto v Galicijo, nato pa v Karpate.

Med rusko ofenzivo v Karpatih 12. aprila 1915 je bil ranjen in ujet. V bolnišnici v Uspenskem samostanu v mestu Svijažsku v kazanski guberniji je ležal bolan leto dni. Med zdravljenjem je bil dalj časa v kritičnem stanju, ker sta se ga lotila najprej pljučnica, nato pa še pegasti tifus.

Po okrevanju so ga poslali v mesto Altir ob reki Suri, Cuvaška SSR, v taborišče za vojne ujetnike. Ker je s skupino drugih jugoslovanskih prostovoljcev, tako imenovanih disidentov, odklonil, da bi se pridružil srbskemu prostovoljnemu korpusu, v katerem so prevladovali velikosrbski elementi, so ga poslali v taborišče Ardatov. Pošiljali so ga na delo v razne ruske kraje, najprej kot strojnika v mlin nekega kmeta v vasi Kolosejev blizu Ardatova, potem pa v Kungur na Uralu kot železniškega delavca. Tam je prišel v stik z ruskimi revolucionarji in po Poljaku inž. Katzu, ki je delal na železnici, tudi z boljševiki. Večkrat se je udeležil tudi njihovih sestankov, na katerih so brali revolucionarno literaturo, med drugim tudi Leninove Aprilske teze in druga dela.

Med oktobrsko revolucijo

Kot starešino vojaških ujetnikov, ki je branil njihove interese pred nezakonitimi postopki organov carske oblasti, so v začetku marca leta 1917 Broza zaprli in ga bicali. Iz zapore so ga rešili oboroženi delavci, ki so po

Tito v narodnoosvobodilnem boju leta 1942.

vesti o zmagi februarске revolucije v Petrogradu (zdaj Leningrad) vdrli v zapor in rešili vse ujetnike. Broz se je spet vrnil v jetniško taborišče. Maja 1917 so ga spet zaprli. V zaporu je bil dva tedna, potem pa so ga poslali v Jergač pri Permu, kjer je popravljaval železniške proge. Od tam je ušel in je prišel ob koncu junija 1917 v Petrograd (Leningrad), da bi se zaposlil v Pulitovskih zavodih in delal v svoji

stroki. V to tovarno ga je napotil že imenovani poljski inženir Katz, revolucionar, s katerim je bil povezan v Kungurju in čigar sin, prav tako inženir, je delal v teh zavodih. Tega načrta ni izpeljal, ker so se začele julija istega leta (1917) velike demonstracije, v katerih je sam tudi sodeloval. Da bi se izognil aretaciji, je sklenil, da se bo vrnil v domovino, toda prijeli so ga v Uleoborgu (zdaj Oulu) na Finskem in ga poslali v Petrograd, kjer je bil potem tri tedne zaprt v Petropavlovski trdnjavi. Kot vojnega ujetnika so ga nato spet poslali v taborišče Kungur.

Vozil se je z vlakom „Maksim Gorki“, ki je na vsaki postaji pobiral ujetnike. Na poti v taborišče se mu je spet posrečilo pobegniti in tako je prišel v Sibirijo več peš kot z vlakom. Na poti v Omsk na postaji Atamanski Hutor je od oboroženih delavcev izvedel za zmago oktobrské revolucije. Ko je prišel v Omsk novembra 1917, so tam že imeli oblast sovjeti. V Omsku je Broz vstopil v internacionalni odred rdeče garde, ki so ga že sestavljali iz ujetnikov različnih narodnosti. V odredu je sodeloval v stražarski službi v Omsku in pri zavarovanju proge na postaji Marajanovka na sibirski magistrali. V tem času je vložil prošnjo za sprejem v boljševiško partijo in za sovjetsko državljanstvo, kakor je bila navada pri sprejemanju tujih državljanov v enote rdeče armade. Ker pa so se razmere naglo spremenile, tega sprejema v boljševiško partijo niti niso opravili.

Ko so se nepričakovano uprle českoslovaške enote in druge protirevolucionarne sile proti sovjetski oblasti (maja 1918) in so bile enote rdeče garde v Omsku in okolici že po nekaj dneh premagane, se je Broz, ki je bil še slaboten od ran, po nasvetu tovarišev umaknil v okolico Omska. Najprej je delal kot strojnik na mlatilnici v vasi Mihajlovki, po vse hujšem terorju protirevolucionarnih sil pa se je umaknil globlje v stepe, v kirgiški aul (vas), kjer je delal v mlinu pri bogatem

V skromni hiši Brozovih v Kumrovcu se je rodil največji sin Jugoslavije.

Titov boj za mednarodno priznanje nove Jugoslavije

V zaključnem obdobju vojne je Tito vodil operacije, kot predsednik nacionalnega komiteja pa je bil težaven boj za mednarodno priznanje nove Jugoslavije. Braneč sklepe AVNOJ se je odločno upiral poskusom zaveznikov, da bi jugoslovanski begunski vladi zagotovili vrnitev v domovino in da bi omogočile obnovo starega reda. Junija 1944 je na osvobojenem otoku Visu Tito vodja delegacije nacionalnega komiteja na pogajanjih s pooblaščenecem vlade v izgnanstvu dr. Ivanom Šubišićem.

Avgusta istega leta se je med obiskom pri zavezniškem poveljstvu za Sredozemlje v Italiji pogovarjal z britanskim premierom Churchillom (20.-12. avgusta) o problemih odnosov nove Jugoslavije z jugoslovansko vlado v tujini in z vlado Velike Britanije. Septembra leta 1944 je dosegel Tito v Moskvi na pogovorih s Stalinom sporazum o uskladitvi operacij narodnoosvobodilne vojske Jugoslavije in čet rdeče armade v zaključnih operacijah zlasti o udeležbi enot rdeče armade pri osvobajanju dela Srbije in Vojvodine. S tem sporazumom je Nacionalni komitej osvoboditve Jugoslavije sprejel zahtevo sovjetske vlade, da se sovjetskim četam dovoli vstop na ozemlje Jugoslavije, sovjetska vlada pa je s svoje strani sprejela zahtevo nacionalnega komiteja, da na jugoslovanskem ozemlju na katerem bodo operirale sile rdeče armade, deluje civilna administracija nacionalnega ko-

v osvobojenem Beogradu novembra 1944 in po konferenci „velike trojice“ v Jalti februarja 1945 je bila 7. marca 1945 ustanovljena začasna vlada demokratske federativne Jugoslavije s Titom kot njenim predsednikom. V zamotanih in hudih pogojih osvobodilnega boja je Tito izvajal koncept nacionalnega uveljavljanja in enakopravnosti vseh jugoslovanskih narodov in narodnosti. Stalno je poudarjal, da sta bratstvo in enotnost ena najvažnejših pridobitev narodnoosvobodilnega boja in nenadomestljiv pogoj vseh zmag jugoslovanskih narodov. Bil je pobudnik ustanavljanja nacionalnih bojnih in političnih vodstev osvobodilnega gibanja, ki so med vojno prerasla v središče zbiranja vseh naprednih nacionalističnih sil in postala nosilci obnavljanja skupnosti jugoslovanskih narodov in narodnosti na temelju bratstva in enotnosti in popolne nacionalne enakopravnosti. Že na II. zasedanju AVNOJ so sprejeli sklep o ustanovitvi nove Jugoslavije na federativnem načelu, kar je bilo izraz novih mednarodnih odnosov, ustvarjenih med osvobodilnim bojem.

Avgusta 1945 je bil Tito na I. kongresu Ljudske fronte Jugoslavije (LFJ), ki je med vojno in revolucijo prerasla v milijonsko politično organizacijo, izvoljen za njenega predsednika in postal nosilec liste Ljudske fronte na volitvah v ustavodajno skupščino novembra 1945. Ljudska fronta je na teh volitvah zmagala z ogromno večino

Tvorci gibanja nevrščenih: Naser, Tito, Nehru.

Utemeljitelj mednarodnih odnosov in svetovnega gibanja nevrščenih

Odločno podprt od partije in ljudstva je Tito zavzel brezkompromisno stališče do poskusov omejevanja suverenosti Jugoslavije. Kot predsednik vlade FLRJ je odklanjal obtožbo vlade ZSSR o namišljenem jugoslovanskem antisovjetizmu. Centralni komitej KPJ je potrdil njegovo oceno o neutemeljenosti kritike KPJ in pisem CK VKP(b), ki so jih objavili pred odkritim napadom kominforma in v gonji proti Jugoslaviji (marca - junija 1948). Na V. kongresu KPJ julija leta 1948 je Tito prebral referat o razvoju KPJ, njeni vlogi v osvobodilni vojni in revoluciji ter v boju za zgraditev socializma. V njem je spodbil obtožbe, ki jih je navajala resolucija

kominforma in je obenem nakazal tudi perspektive izhoda iz težavnega položaja, v katerem sta se tedaj znašli partija in država.

Ogromno zaupanje, ki si ga je Tito pridobil med ljudstvom in v partiji, je bila močna sila v odporu proti Stalinovemu pritisku. Vsa država je predano in neomahljivo sprejela Titov poziv k največjim prizadevanjem, da bi premagali hude posledice gospodarske zapore s strani držav socialističnega tabora.

Zgodovina je postavila na dnevni red novo pomembno svetovno-zgodovinsko vprašanje: kakšni so in kakšni naj bi bili odnosi med socialističnimi državami? Ko je določil bist-

vo teh odnosov, je Tito v svojem govoru na slavnostnem zborovanju Slovenske akademije znanosti in umetnosti v Ljubljani novembra leta 1948 posebej opozoril na pomen neodvisne graditve socialistične družbe in pravice do samostojnosti, kar je bilo v bistvu najvažnejši pogoj zmage tako narodnoosvobodilne vojne kot tudi revolucije. „Pravilna razlaga medsebojnih odnosov v določeni etapi (to je odnosov med socialističnimi državami), če žive – bo socialističnih – tudi še kapitalistične države, če še žive narodi, ki so nacionalno zatirani, če še živi surovo kolonialno zaslužnjevanje itd., morajo biti v dani etapi družbenega razvoja v svetu odnosi med državami, ki gradijo socializem, urejeni tako, da hrabrijjo vse, zlasti pa male narode v boju za njihovo nacionalno in socialno svobodo in enakopravnost. Ti odnosi morajo biti primer ali bolje rečeno spodbuda za nadaljnji razvoj socializma v svetu, ne smejo pa biti zavore tega razvoja.“ Nekaj kasneje, januarja leta 1949, je Tito še odločneje poudaril pomen tega vprašanja, ko je dejal, da bi opuščanje načela lastnega revolucionarnega boja pomenilo „sankcionirati metodo, ki ni ne marksistična ne internacionalistična, to pa bi v prihodnosti povzročilo ogromno škodo mednarodnemu delavskemu gibanju.“

Odklanjajoč kominformoske oziroma Stalinove obtožbe o kakršnemkoli jugoslovanskem antisovjetizmu, se je Tito zavzemal za čimboljše spoznavanje bistva marksistične znanosti, da bi ga pravilno uporabljali v praksi, da bi se „ob vsakdanjem boju za izgradnjo socializma bojevali tudi za čistost te znanosti.“ Po Titovem mnenju bodo najmočnejši argumenti „prav v tem, da bomo v naši državi v praksi izvajali teoretične postavke naših velikih učiteljev... Tu ne mislim kritizirati Sovjetske zveze, oziroma VKP(b), ker bo praksa pokazala, kdo ima prav – oni ali mi. Ne bomo tekmovali z golimi besedami, kdo je boljši in kdo je več vreden, pač pa bomo s konkretnimi deli, ki jih zdaj uresničujemo v svoji državi, prepričali vse napredne sile sveta, ki že zdaj povsem drugače gledajo na Jugoslavijo“ (iz pogovora s slušatelji višje partijske šole „Djuro Djaković“ junija 1950). Tedaj se je rodilo tudi eno tistih znanih Titovih gesel „Zmagala bo resnica“, ki so odpirala nove perspektive.

Tito v boju za mir.

miteja. Ob istem času je Tito pristal na zahtevo sovjetskega vrhovnega poveljstva in vodstva otečestvenofrontovske Bolgarije, da bodo tudi bolgarske oborožene sile sodelovale v zaključnih operacijah na delu jugoslovanskega ozemlja zato, da bi tudi ta država sodelovala v boju proti fašizmu, da bi bolgarski narod lažje spral s sebe sramoto, ki mu jo je napokopalo narodno vodstvo v tem ko so Bolgarijo vpletli v vojno na strani fašističnih sil.

glasov. Tedaj je bil Tito izvoljen tudi za predsednika LFJ, oziroma od 1953 za predsednika Zveznega odbora Socialistične zveze delovnega ljudstva Jugoslavije (do leta 1963).

Tito je dobil mandat za sestavo vlade po izglasovanju prve ustave Federativne ljudske republike Jugoslavije (FLRJ) januarja leta 1946. Imenovan pa je bil tudi za vrhovnega poveljnika jugoslovanskih oboroženih sil in bil minister za narodno obrambo (do leta 1953).

Titova najtežja odločitev

V svojem edinstvenem življenju revolucionarja, borca in državnika je Tito sprejel številne pomembne odločitve. Ob njegovi 80-letnici mu je uredništvo „Ilustrirane Politike“ postavilo tudi naslednje vprašanje.

„V Vašem bumem življenju, tovariš Tito, ste sprejeli vrsto odločitev, ki so bile zgodovinskega in usodnega pomena za naše narode in našo skupnost. Prosim Vas, da iz svojega spomina izberete eno od teh odločitev, ki Vam je bila najtežja.“

Tovariš Tito je iz svoje beležnice iztrgal list papirja in zamišljen nad vprašanjem z mirno roko in s svojo značilno pisavo zapisal:

„V svojem življenju sem moral sprejeti mnogo težkih odločitev in ni se lahko odločiti za najtežjo. No, mislim, da mi je bilo najtežje leta 1948. Bil je to strahovit psihičen napor: moral sem se v sebi boriti med disciplino komunista in med prepričanjem v globoko krivico.“

Kako mučna toda kako odločna je bila takratna Titova odločitev, je zelo lepo opisal v „Vjesnik v sredo“ bivši partizanski poveljnik Vlado Vujović-Gavroš, ki je ob tej priložnosti tudi prvič objavil govor, ki ga je Tito imel leta 1949, neposredno po zaključku prvih povojnih manevrov JLA v Srbiji.

„Po končanem defileju so nas utrujene, prašne in zdelane povabili naj skupno s Titom in najvišjimi državnimi voditelji kosimo na Oplencu. Zaradi opravkov v enoti sva skupno s komandantom, krajiškim herojem Radom Brkičem, prišla poslednja. Na veliki livadi so vse stole zasedli rezervni in aktivni starešine JLA. Ko sva z očmi iskala prosti mesti, naju je Tito, smehljaje se skorajda otroški zmedenosti in nespretnosti teh na videz grobih, od sonca pa vetra ožganih borcev, povabil z enostavnimi in pristnimi besedami:

– Dajta, tovariša, pridita sem, tu sta še dva prosta sedeža.

Za trenutek sva se še bolj zmedla. In ker ni bilo druge izbire (pa čeprav se nam je obema v tem trenutku zdelo, da bi se mnogo ugodneje počutila neke ob strani, pomešana z nama podobnimi vojaki, ki se prav tako kot midva še niso ponovno privadili ali prvič naučili mirnodobskega slavljenja po protokolu in etiketi) sva zasedla prosta poljska stola nasproti Tita in Kardelja.

Zadoščalo je nekaj tovariških besed in izrazov pozornosti, da smo se takoj počutili kot v lastni hiši. Vse se nam je zdelo prekrasno – polne mize po dolgih dneh naporov in nerednih vojaških obrokov, smeh, partizanske pesmi, prisotnost in priznanja Tita, Kardelja, Koče, Peka, starega generala Orovica... Ko je bil službeni del kosila zaključen in so se novinarji razpršili k svojim vozilom in telefonom, je začela doneti pesem s Kozare in Zumberka, o Pohorju in Karpošu, o Čiči šumadijskem in romanijskem. Ko je zadonela pesem zaobljube „da sa tvoga puta ne skrenemo“ in zaobljube brezmejnne podpore „Druže Tito, ti tovku nakrivi, još su tvoji proleterji živi!“, je Titov obraz porumenel in tedaj se je zgodilo nekaj, česar človek nikoli ne bi mogel pozabiti. Na Titovih ustih se je pojavil nasmešek, ki je istočasno odražal radost in grenkobo in njegove oči so se zaszolile. Morda prvič pred borci po Sutjeski. Bile so to – te trenutke smo globoko podživljali in smo jih tako tudi razumeli – z naporom zadrževane solze, ki jih je izzivala radost zaupanja vanj in v cilje, ki smo si jih izbrali. Medtem ko smo ga gledali ne da bi trenili z očmi, se je za trenutek umiril in med vstajanjem popravil svojo maršalsko bluzo in dal z roko znak, naj utihnemo. Hotel nam je še enkrat spregovoriti.

– Novinarjev in tujih oseb sedaj ni med nami – je začel in nadaljeval: – Za javnost sem že povedal svoje, toda te skupaj preživete ure in vaše besede zaobljube so me pripravile k razmišljanju o vsem, kar je za nami in kar nas čaka in vse to je v meni izzvalo občutek neodoljive potrebe, da se vam izpovem. Da tovariši, ne čudite se – je dejal razburjen – prvič v življenju želim, kot kadar veren kristjan občuti

(Nadaljevanje na 6. strani)

Najzvestejša prijatelja, sodelavca, soborca, človeka.

Titova zamisel o novih oblikah in metodah graditve socializma

Enodušni odpor proti Stalinovemu pritisku je ustvaril ugodno ozračje za razvoj marksistične misli in je v KPJ razvil kritični odnos do lastne prakse in izkušnji mednarodnega delavskega in socialističnega gibanja. Kmalu je v KPJ dozorela misel o novih oblikah in metodah graditve socializma. Izhodiščno osnovo te nove usmeritve, katere bistvo sta bila antibirokratizem in socialistični samoupravni družbeni odnosi, je razgrnil Tito v zvezni ljudski skupščini 26. junija 1950 v svojem ekspoziciji ob sprejetju temeljnega zakona o upravljanju državnih gospodarskih združenj s strani delovnih kolektivov, poudarjajoč, da je to eden najpomembnejših zakonov socialistične Jugoslavije z globokim revolucionarnim pomenom. Ob tej priložnosti je Tito opozoril, da iz Marksovega in Leninovega nauka o socialistični državi nedvomno izhaja, da morajo funkcije države, zlasti v gospodarstvu, postopno odmirati v skladu s kar najuspešnejšim razvojem socialističnega samoupravljanja v družbi.

Na VI. kongresu KPJ novembra leta 1952 je Tito v glavnem referatu („Boj jugoslovanskih komunistov za socialistično demokracijo“) analiziral prve uspehe in skušnje oblikovanja socialističnih družbenih odnosov na podlagi delavskega samoupravljanja, kritično je ocenil stalinistični dogmatizem v teoriji in birokratsko-hegemonistične metode v praksi in načel vprašanje vloge KPJ v oblikovanju socialističnih družbenih odnosov na podlagi samoupravljanja. Tedaj je bila KPJ na njegov predlog v skladu s novo vlogo partije pri oblikovanju socialistične družbe reorganizirana v Zvezo komunistov Jugoslavije (ZKJ), LFJ pa v Socialistično zvezo delovnega ljudstva Jugoslavije (SZDLJ).

Z ustavnim zakonom iz januarja 1953 je bil sistem delavskega samoupravljanja določen kot osnova vse družbene ureditve v socialistični Jugoslaviji. Tedaj so bile izvedene tudi pomembne spremembe v pristojnostih predstaviških in izvršnih organov oblasti in uvedena funkcija predsednika republike, ki jo je zvezna ljudska skupščina, 14. januarja 1953 zaupala Josipu Brozu Titu. Odtlej je bil predsednik republike izvoljen na vseh sklicih zvezne skupščine, 25. januarja leta 1974 pa je bil z novo ustavo SFRJ izvoljen na ta položaj brez onejitve mandata, s čimer je prejel posebno priznanje za svojo vlogo pri organiziranju in zmagi socialistične revolucije, v boju za izoblikovanje socializma in za ohranitev neodvisnosti neuvrščene in socialistične Jugoslavije.

Tito je bil pobudnik številnih ukrepov v gospodarstvu in v družbeni graditvi, s katerimi je ZKJ utirala pota novemu družbenopolitičnemu sistemu, v katerem postaja neposredni proizvajalec osnovni dejavnik pri določanju pogojev svojega dela in življenja.

Med temi ukrepi je bila tudi Titova pobuda, sprejeta v izvršnem komiteju CK ZKJ oktobra leta 1955 o spremembah v gospodarski politiki, ki so težile za tem, da bi z zmanjšanjem investicij in z racionalizacijo proizvodnje odpravili nesorazmerja v gospodarstvu, da bi pospešili razvoj proizvodnje za široko potrošnjo in okrepili materialno osnovo samoupravljanja. To je bil začetek korenitih sprememb v jugoslovanskem gospodarstvu, ki so desetletje zatem privedle do gospodarske in družbene reforme.

Razen boja za modernizacijo gospodarstva in za njegovo vključevanje v mednarodno delitev dela, je Tito stalno poudarjal družbenopolitični smisel reforme — osvoboditev gospodarstva iz rok birokratsko etatističnih sil in prenos pravic razpolaganja z viškom dela na delavske kolektive in njihova združenja, oziroma ustvarjanje takih družbenih odnosov, v katerih bodo delovni ljudje sami gospodarji sredstev, pogojev in sadov svojega dela.

Čeprav so vse faze družbenega razvoja v socialistični Jugoslaviji povezane s Titovo ustvarjalnostjo, nikoli ni okleval, da ne bi v prelomnih trenutkih, v katerih se pojavljajo številni novi problemi, tako prilagodil smeri gibanj, načina organizacije in metode dela, da bi čimbolj delovali v skladu z zahtevami realnega življenja. Med primeri take Titove intervencije z daljnosežnim pomenom je tudi njegova pobuda za sprejetje tako imenovanih delavskih amandmajev, katerih namen je bil, da pritegnejo delavce in njihove družbe v proces razširjene reprodukcije, prerazdelitev narodnega dohodka v korist delovnih kolektivov in ne države, kar je terjalo tudi spremembo odnosov v federaciji in kvalitativno nov družbeni, ekonomski in politični položaj republik in pokrajin. Titova pobuda ob koncu šestdesetih let, zlasti s predlogom, ki ga je po svojih ustavnih pooblastilih kot predsednik republike dal 9. decembra leta 1970 zvezni skupščini, je pripeljala do veliki politično ustavnih sprememb, najprej do sprejetja ustavnih amandmajev XX–XLII, potem pa tudi do oblikovanja in sprejetja nove ustave SFRJ 21. februarja leta 1974. Tem velikim in družbenim spremembam, ki imajo namen dalje in dosledneje razvijati in utrjevati samoupravljanje v jugoslovanski družbeni skupnosti, je posvečen tudi Titov obsežni referat na X. kongresu ZKJ, v katerem je posebej obdelal vlogo ZKJ v razvoju jugoslovanske socialistične samoupravne družbe („Boj za nadaljnji razvoj socialističnega samoupravljanja v naši državi in vloga Zveze komunistov Jugoslavije, 27. maja 1974).

Ko nenehno posveča pozornost razvoju politike bratstva in enotnosti jugoslovanskih narodov in narodnosti, pripisuje Tito posebni pomen izobli-

kovanju federativne družbene ureditve ob popolni enakopravnosti in doslednem razvijanju samoupravljanja. V tem smislu je dejal: „Tu upoštevam predvsem bistveno nove odnose, ki nastajajo z razvojem samoupravljanja, kar daje novo družbenopolitično vsebino naši federaciji. Ko se republike razvijajo kot samoupravne enote s svojimi zgodovinskimi in nacionalnimi lastnostmi, s krepitvijo svoje polne samostojnosti, s krepitvijo oblikujejo obenem resnično enotnost naše socialistične samoupravne družbe in uresničujejo svojo vsestransko enakopravnost. S tem se, kot z razvijanjem samoupravnosti na vseh ravneh — od delovnih organizacij prek ožjih in širših omejenjskih skupnosti do federacije — bogati ustvarjalna sila naše družbe v celoti in nastajajo pogoji za razcvet in vsestranski napredek vsakega naroda in narodnosti posebej (referat na IX. kongresu ZKJ marca 1969).

Razumevajoč resnični smisel in pomen boja za nacionalno osvoboditev in popolno nacionalno enakopravnost je Tito vselej poudarjal, da za socialistično Jugoslavijo v tem pogledu ne more biti dvoma, kaj je važnejše — nacionalno ali razredno, ker je podcenjevanje enega ali drugega nesprejemljivo. „Ni naprednega, resničnega, nacionalnega interesa, ki ne bi bil tudi interes delavskega razreda. In obratno so teorije o „čistih“ nacionalnih interesih, o njihovem „reševanju“ zulfaj naše socialistične samoupravne družbe v resnici poskus, da bi delavski razred ločili od stalnega izboljšanja mednarodnih odnosov“ (govor na slovesni seji makedonskega sobranja avgusta leta 1969).

Od teh koncepcij nacionalne politike in izboljšavanja mednarodnih odnosov je neločljiv tudi Titov boj proti raznim hegemonističnim in unitarističnim kot tudi nacionalno separatističnim težnjam, kar se je posebno izrazilo v njegovem prizadevanju za nadaljnjo izpopolnitvijo jugoslovanske federacije z najnovejšo ustavno politično platformo. Tito stalno poudarja, da so na podlagi mednarodnih odnosov delavski razred in njegovi pravično razumljeni družbeni interesi najvažnejša združevalna sila. „Ne gledajo na nacionalne specifičnosti, so interesi delavskega razreda isti v vsej državi; zato tudi so cement, glavni kohezijski dejavnik naše socialistične samouprave Jugoslavije“ (govor na II. kongresu samoupravljalcev Jugoslavije maja 1971).

Povzeto po knjigi Pera Domjanovića — „Tito — 40 let na čelu ZKJ“

Vsakoletna štafeta mladosti — eden izmed neizpodbitnih dokazov pripadnosti Titu.

Titova najtežja odločitev

(Nadaljevanje s 5. strani)
potrebo, da se izpove, da pred vami spregovorim o vsem svojem življenju, da vi sodite če sem mogel izbrati drugačno pot od naše ... Verem nisem in nisem se čutil dolžnega polagati račune pred komerkoli izven naše države in niti v Bukarešti, ko je to od mene zahteval Informbiro. Za delo v svoji državi, med svojimi ljudmi smo dolžni samo njim odgovarjati. Toda nihče nima večje pravice, kot jo imate vi, da od mene slišite polno in golo resnico. Vi ste z menoj v Užicu in preko Lima, skozi Vzhodno Bosno in Krajino, pod Grmečem in na Neretvi doživeli prvi četniški udarec v hrbet, belo smrt Igmana in sestradane kolone otrok in žena z Banije in Korduna, trpljenje pegavcev in pokol na tisoče naših soborcev na Sutjeski ... Vem, da me boste vi, ki ste z menoj utirali pota revolucije, ki ste z menoj štčili nosilnice s tifusarji in z upanjem hranili preživela v požganih in izropanih vaseh, najboljše razumeli in se še bolj prepričali, da drugačne poti nismo mogli izbrati.

Tedaj nam je pripovedoval o svoji življenjski poti od Kumrovcu, vajeništva in dela na tujem preko front in avstroogrške soldateske, od prvih zaporov in brezupnega vojskovanja po ledenih ukrajinskih prostranstvih, od srečanja z boljševiki, ilegalstva in bivanja po ječah, iz katerih je kljub sumničnem in nezaupanju Kominterne vzrastla avtentična moč delavskega razreda in jugoslovanskih narodov — Komunistična partija, ki je prva dvignila in poslednja odložila uporiško in sovjetski deželni zavezniško puško.

Spomnil nas je, kako sta Stalin in svetovno komunistično gibanje ocenila našo deželo z njim na čelu, da se je potem vse to naenkrat spreobrnilo in sprožilo sovražno gonjo — ki se mogoče ne bo odrekla niti najhujšemu.

— Tovariši — je dejal z grenkobo — skupno z vrsto naših tovarišev sem proglašen za gestapovskega agenta in prodanega izdajalca komunističnega gibanja samo zato, ker nismo — ostajajoč dosledni idealom internacionalističnim načelom komunističnega gibanja — pristali, da se nam ukazuje, da bomo odvisni od drugega, da se naše dobrine odvažajo, da morajo naši ljudje v svoji državi pokorno poslušati tuje vojaške in gospodarske svetovalce in služiti službam drugih držav. Je mar kaj težjega za revolucionarja od tega, da ga krivično proglašajo za izdajalca, da se danes vse komunistično gibanje v svetu izogiba naše partije in našo državo proglašajo za okuženo? Prepričan sem — je dejal odločno — da

bomo imeli moči, da vse to prebrodimo, toda vprašanje je, če lahko zaslutimo čas, ko bo resnica zmagala.

Meni je — je govoril dalje — danes težje kot kdaj koli doslej. V času ilegalstva in preganjanja, v zaporih in v ofenzivah je vsa trpljenja prevladala ne samo nezlomljiva vera v pravičnost in nujnost našega boja, temveč prav tako močno tudi občutek internacionalistične solidarnosti in podpore, ki so nam jo, pa čeprav tudi moralno, nudila napredna gibanja v svetu. Danes smo z nasilnim preprečevanjem resnice ostali osamljeni. Smo mar mogli in smeli ubrati pot slepega uboganja, ali je bilo neizbežno, da se neposredno po težki in dolgoletni vojni soočimo mogoče s še težjim razdobjem? Dragi tovariši — je nadaljeval — lahko bi ubrali tudi drugo pot — pot predreditve Stalinu in Informbiroju. Če bi to storil, bi bil še naprej cenjen in poveljevan in meni osebno bi bilo dobro, ne bi bil „odpadnik in prodana duša“, temveč bi bil slavjen. Toda, take poti nisem mogel izbrati. S takim dejanjem bi osramotil vse svoje življenje — delavca brez doma in proletarskega borca, človeka, ki je občutil kaj pomeni biti izkoriščan in odvisen od drugega, pot revolucionarja in komandanta tistih, ki so ostali na bojiščih in krajih trpljenja. Tedaj bi se v resnici počutil kot prodana duša.

Močnejše od vojnih zapovedi.

Medtem ko smo ga brez diha poslušali, je nadaljeval z besedami, ki so odražale vso težavnost položaja naše države in vso odločnost, da vzdržimo z besedami, ki jih ni mogoče pozabiti:

— Mogoče jaz — je dejal — ne bom doživel zmage resnice. Mogoče tega ne bodo doživeli niti Bevc, Koča in njuna generacija. Toda prepričan sem, da bo to doživel kdo od vaše generacije, mladih soborcev, pa čeprav bi bilo treba tudi z orožjem braniti drago plačano svobodo.

Tedaj je izrekel besede, ki so se v nas zajedle močnejše od katerega koli klica in obvezoval z vsem življenjem močnejše od vojaških zapovedi in najstrožjih ukazov:

— Če bi tega — tovariši — ne doživeli, zapuščam vam v dolžnost, ne dovolite, da nas kdor koli zruši, nadaljujte z borbo in naj vam ne bo žal žrtve. Zagotavljam vam da mora končno zmagati samo resnica. Pa tudi — je končal — če bi vi tega ne doživeli, doživeli bodo tisti, ki bodo prišli za nami in ne bodo nas preklinjali, ker — kljub vsemu — nismo in tudi ne bomo izdali bodočnosti svoje domovine.

Utujen, toda pomirjen, kot da bi se osvobodil velikega bremena, je sklenil te, za nas nepozabne besede.

PRESEDSTVU CK ZKJ BEOGRAD

V imenu komunistov in vseh trideset tisoč delavcev SOZD Iskra pošiljamo z žalne seje delavskega sveta izraze iskrenega sožalja ob boleči izgubi voditelja jugoslovanskih komunistov, vseh delovnih ljudi in občanov. Novica o smrti tovariša Tita je žal zadušila upanje, ki nas je prevevalo in bodrilo ves čas njegove neustavljive bolezn. Z nemo bolečino v srcih se moramo sprijazniti s kruto resnico.

Ko se v teh najtežjih trenutkih spominjamo poti, ki jo je naša skupnost prehodila s tovarišem Titom na čelu, iščemo na njej predvsem spodbude za uresničitev sedanjih in prihodnjih nalog. Prvi in glavni napotek je prav gotovo bratstvo in enotnost vseh narodov in narodnosti Jugoslavije, strnjениh v boju za razvoj naše družbe na temeljih socialističnega samoupravljanja in z zvezo komunistov kot avantgardo. Jasno se zavedamo, da je naša moč v tej enotnosti in zanjo bomo storili prav vse, saj vemo, da nas trdno povezano nič in nihče ne more zavreti pri oblikovanju takšne družbe, v kateri bo delavec sam odločal o pogojih in rezultatih svojega dela.

Titova dediščina nam bo neprecenljivo vodilo pri naporih za uresničevanje ustave in zakona o združenem delu, pri razvijanju in krepitvi samoupravnih družbenoekonomskih odnosov in dograjevanju političnega sistema socialistične samoupravne demokracije, v kateri ima zveza komunistov vodilno idejno in politično vlogo. Za to si bomo po svojih najboljših močeh prizadevali tako komunisti kot vsi delovni ljudje SOZD Iskra.

Ljubljana, 5. maja 1980

Pred vhodom v Avtoelektriko so žalno knjigo napolnila globoka, iskrena sožalja prizadetih delavcev.

AVTOMATIKA

Nemi koloni Ljubljančanov, ki se je v ponedeljek, 5. maja poslovila od dragega TITA, so se pridružili tudi delavci vseh temeljnih organizacij in delovnih skupnosti delovne organizacije Iskra-Avtomatika, lociranih na območju mesta Ljubljane.

V svojem delovnem okolju, v svojih temeljnih organizacijah in delovnih skupnostih pa so s komemorativnimi sejami počastili spomin na velikega heroja revolucije in voditelja graditve naše socialistične samoupravne Jugoslavije.

Na sliki: predsednik poslovnega odbora delovne organizacije Iskra-Avtomatika, Stane Preskar je z besedami obudil spomin na dediščino, ki nam jo je zapustil tovariš TITO.

ELEKTROMECHANIKA

Včeraj, 4. maja, nas je vse pretresla žalostna vest o smrti predsednika predsedstva SFRJ, predsednika CK ZKJ, maršala in vrhovnega komandanta oboroženih sil Jugoslavije tovariša Josipa Broza Tita — velikega borca za delavske pravice, pogumnega vodje naše revolucije, graditelja nove samoupravne družbene ureditve pri nas, borca in utemeljitelja politike neuvrščenosti in miroljubnega sožitja, zagovornika miru, bratstva in enotnosti med narodi Jugoslavije in narodi vsega sveta.

Njegovo življenje je ugasnilo, njegova dela in misli bodo ostale z nami. Naša dolžnost je, ohraniti pridobitve njegovih prizadevanj in dalje razvijati ter uresničevati njegove bogate zamisli. Na ta način bo tovariš TITO živel med nami. Lahko smo srečni, da živimo v njegovem času, ki je naš čas, da smo živeli v času velikih zgodovinskih dogajanj, v času temeljitih sprememb v družbi in nas samih, ki smo jih ustvarjali in doživljali skupaj z njim.

Tudi delavke in delavci Elektromehanike moramo ukrotiti bolečino, ki nas stiska in prsih in nadaljevati z rednim delom. Naše zastave so spuščene na pol droga, slike dragega predsednika bodo potemnele v črnih okvirjih, delo v proizvodnji in službah pa mora teči dalje. Skozi solze in žalost bomo v delu našli uteho in z

novimi delovnimi zmagami najprimerneje počastili spomin našega voditelja in prijatelja tovariša Tita.

Osrednja „prometna žila“ dvorišča Elektromehanike v Kranju simbolizira čustva vseh tisočev delavcev, ki združujejo delo v tej Delovni organizaciji. Zastave, izobešene na pol droga plapolajo v vetru žalosti, osamljena prometnica pa kot pomnik opozarja na duha velikega delovnega tovariša in soborca, ki je nenadoma izpraznil mesto, kjer je telo upanje na vrnitev... Vseeno pa — složni smo in še nikoli močnejši kot zdaj! Sledili bomo tvojim zgledom, dragi naš TITO!

AVTOELEKTRIKA

Novogoriška Iskra je bila odeta v žalost, v črno. Delavci so zjutraj po 4-dnevni prvomajskih praznikih nemo prihajali na delo. Na njihovih obrazih ni bilo veselja, ni bilo vedrine. Niso si kot običajno zaželeli prijetnega dne z nasmehom, besed ni bilo, le oči so govorile z leskom, ki je bil v tem dnevu edino zrčalo sveta.

Deževne kaplje, ki so spremljale prihod delavcev na delo, so bile kot solze, solze delavcev pa so bile kot deževne kaplje, ko so se z globoko žalostjo in velikim spoštovanjem ustavljali pred vhodom v delovno organizacijo pred štirimi črno obrobjenimi slikami našega dragega Tita, prijatelja, voditelja in tovariša. V srcih vseh je bilo preveč spominov in bolečine, da bi mogli dohajati trenutek brez povratka. Na vseh oglasnih deskah, pri vstopih v temeljne organizacije, na vsakem koraku so med nas nemo zrle oči našega vzornika, tovariša Tita. Težko je sprejeti kruto resnico, težko se je vživeti v nekaj, za kar ni prostora v naših srcih.

Vsi zaposleni v Iskri — Avtoelektri-

ki (iz TOZD in DSSS, s sedežem v Novi Gorici) smo se na dan, ko so pospremili na zadnjo pot iz mesta heroja, iz Ljubljane, iz mesta kjer je bojeval svojo najtežjo osebno bitko v življenju, našega najdražjega prijatelja, borca za koristi in zgodovinske cilje delavskega razreda in vseh delovnih ljudi, državnika sveta — tovariša Tita, zbrali v novih delovnih prostorih tovarne generatorjev in elektronike na žalni svečanosti, kjer je glavni direktor Jože Eržen orisal prehojeno pot tovariša Tita. Z žalne svečanosti smo poslali predsedstvu SFRJ sožalno brzojavko v kateri je bilo zapisano:

Delavci Iskre, Avtoelektrika Nova Gorica zbrani na žalni slavnosti, globoko pretreseni ob izgubi našega dragega tovariša Tita obljublamo predsedstvu SFRJ, da smo trdno odločeni nadaljevati Titovo pot pod vodstvom naše ZK Jugoslavije. Vsi zbrani na žalni svečanosti smo počastili spomin velikega revolucionarja z enominutnim molkom.

V torek, ob 14. uri pa je bila v dvorani delavskega samoupravljanja razširjena žalna seja delavskega sveta Iskre — Avtoelektrike.

hrane so se 6. V. 1980 zbrali v Stegnah 11 na izredno skupno žalno sejo delavskega sveta DO delegati delavskih svetov TOZD in DSSS ter predstavniki DPO DO, TOZD in DSSS.

O življenjski poti je spregovoril predsednik DS DO Elektrozveze Zorko Raubar, še prej pa so prisotni počastili spomin na našega predsednika z enominutnim molkom.

V nadaljevanju je Dušan Hren, sekretar OOKZ UZ prebral sožalno brzojavko CK ZKJ, CK ZKS, predsedstvu SZDL in SSNO, za njim pa je povzel besedo podpredsednik predsedstva Sindikalne konference DO Anton

Stubičar, ki je glede na priporočilo predsedstva SFRJ in predsedstva CK ZKJ, da se namesto cvetja in vencov podarijo prispevki v Titov sklad za štipendiranje mladih delavcev, predlagal to tudi DS DO ter delavskim svetom TOZD in DSSS. Predlog je bil sprejet in delavci DO Elektrozveze so tako prispevali ustrežna sredstva v Titov sklad za štipendiranje mladih delavcev.

ELEKTROZVEZE

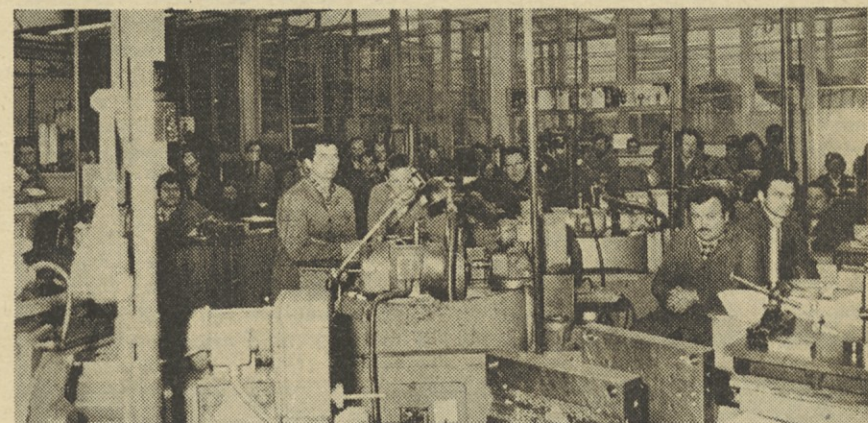
Žalost in bolečina se nam je ob smrti našega tov. Tita naselila v srca. Veliko nam je pomenil, veliko preveč, da bi ga lahko pozabili. Živel bo v nas še naprej, kot živ in njegova misel nas bo vodila po poti, na katero nas je popeljal.

Delavci DO Elektrozveze smo počastili njegov spomin. Po vseh naših temeljnih organizacijah so se zvrstile žalne slovesnosti na katerih smo obudili spomin na trdo, toda bogato življenjsko pot tovariša Tita.

V prostorih obrata družbene pre-

Goriških Iskrašev turobno žalovanje za velikim pokojnikom.

Delavci TOZD ERO med žalno komemoracijo.

Žalno zborovanje v Elektrozvezah.

Globoka žalost pretresa delavce Iskre

PRESEDSTVU SFRJ BEOGRAD

Delavci SOZD Iskra, zbrani na žalni seji delavskega sveta, se v nemi bolečini pridružujemo neizmerni žalosti narodov in narodnosti Jugoslavije ob smrti velikana naše revolucije, našega voditelja in vzornika tovariša Tita.

Z delovnimi ljudmi in občani Ljubljane in vse Slovenije smo se danes še zadnjič poslovili od človeka, ki nas je vodil poln življenjske radosti in modrosti. Odšel je, a ostale so njegove misli in dejanja, ki nam bodo vselej dragoceno vodilo v skupnih prizadevanjih za utrjevanje bratstva in enotnosti, socialističnega samoupravljanja in neuvrščenosti. Zavedamo se, da so to temelji našega napredka, dosežanih dosežkov in nalog, ki so še pred nami. To so kačipot, ki so nas vodili že od začetkov naše revolucije, ki so nam omogočili, da smo v tem nemirnem in razgibanem svetu, polnem nasilja, mirno, s sporazumevanjem in dogovarjanjem oblikovali samoupravne družbeno ekonomske odnose, trgali spono zaostalosti in polagali temelje splošni blaginji.

Imeli smo srečo in zadovoljstvo, da je najljubši gost dvakrat obiskal naš kolektiv in nam dal tehtne napotke za nadaljnje delo. V teh usodnih trenutkih zato ob izrazih sožalja tudi obljublamo, da bomo še bolj strnili svoje vrste in zbrali moči za nove dosežke pri razvoju samoupravljanja, še posebej za trenutno najbolj perečo nalogo — za ustalenie gospodarskih tokov, za boljše gospodarjenje. Pri tem nam bo v silno oporo večni spomin na graditelja nove Jugoslavije tovariša Tita.

Ljubljana, 5. maja 1980

ELEMENTI

V ponedeljek zjutraj so prihajali delavci Iskre—Industrije elementov na delo kot običajno. Pa ni bilo kot običajno. Globoka žalost med kolektivi v Stegnah je pritiskala na ljudi. Tihi pogovori in solze so pokazali, kako blizu je bil predsednik Tito našim ljudem in kaj nam pomeni ta bridka izguba. Na komemoracijah v TOZD Feriti, Magneti, Keramika, Naprave in orodja in v Delovni skupnosti strokovnih služb so vodilni delavci orisali lik tovariša Tita:

V tem tragičnem trenutku težko presojamo udarec, ki je zadel vse jugoslovanske narode in narodnosti. Pretreseni smo nad izgubo moža, ki je pomenil simbol Jugoslavije, ki je bil simbol svobode in neodvisnosti za nas, za neuvrščene, za ves svet.

Svet se klanja spomenu velikega voditelja, državnika, heroja in misleca. Misleca, ki je sredi najtežjih dni naše zgodovine imel jasno vizijo jugoslovanske skupnosti narodov, jasne poglede na bodočnost. Že leta 1928, ko je prišel na čelo Komunistične partije Jugoslavije je teoretično in praktično sprejel vodstvo delavskih množic. Začrtal je jasne cilje poti revolucije, potek, vsebino in končni cilj revolucionarnega prevzema oblasti.

Danes težko razumemo, skoraj predstavljati si ne moremo, kaj je pomenilo prevzeti tolikšno odgovornost, ko je vladala v Jugoslaviji Aleksandrova diktatura. Prevzel je odgovornost, ko je proletarijat samo upal, prevzel je krmilo borbe za oblast delavcev, za socializem, za samoupravno družbo. Odkod Josipu Brozu Titu ta velika moč?

Zrastel je v Hrvaškem Zagorju v revščini. Okrog njega so živeli mali kmetje in kmečki delavci, ki so bili na robu eksistence. Življenje ga je zaneslo med delavce. Mednje je prišel proletarec med proletarce v Sisak. Izkoriščen je bil med izkoriščanimi in zaklel se je, da to ne sme ostati tako. Mora postati bolje. Prepotoval je Jugoslavijo od enega konca do drugega. V našem Kamniku je bil delavec med delavci in videl je bedo, nemoč in revščino proletariata, ki so ga stiskali

kapitalisti, oblast in magnati. Delavec je bil drobiž, srečstvo za bogatev in popolnoma odvisen od pohlepnih podjetnikov.

Josip Broz se je vključil v mednarodno delavsko gibanje. Postal je član kominterne. Postal je član mednarodnega boja za osvoboditev delavca, postal je član vodstva svetovnega gibanja za osvoboditev človeka — postal je član in udeleženec svetovne revolucije...

Prevzel je krmilo jugoslovanske revolucije. Sremska Mitrovica je bila maščevanje kraljevine Jugoslavije. Tito ni klonil. Leta ječe je porabil s tovariši revolucionarji za študij, za načrte, za razglabljanje in iskanje možnosti za prevzem oblasti delavskega razreda.

Prišlo je leto 1941. Vsa Evropa je ječala pod Hitlerjevim suženjstvom. Veliki narodi so podpisali kapitulacijo, sklenili premirja. Zaslužjena Evropa je klonila.

Hitlerjev ukaz se je glasil: „Napravite mi to deželo nemško!“ Horde nacistov so s krvjo, preseljevanjem, ubijanjem, podkupovanjem in razdvajanjem narodov dobesedno mesarili po Jugoslaviji. Tito pa je poklical k upor. Na čelu Komunistične partije je povedal jugoslovanske narode v neprimerljiv boj. Na eni strani strahotni stroji nacistične Nemčije, Madžarske, Romunije, Italije in Bolgarije — na drugi strani goloroki proletarci. Pod Titovom vodstvom sta delavski razred in kmečke množice dobesedno strgale iz rok sovražnika orožje za boj proti okupatorjem. Nastali so odredi, bataljoni, brigade.

Počasi, zelo počasi je svet spoznal našo revolucijo in njeno dušo, njenega vodjo Josipa Broza—Tita. Naši borci, kmečke žene in otroci pa so ga spoznali takoj. Bil je naš, bil nam je blizu, bil je delavec, borec, voditelj in največji upornik na Balkanu, v Evropi.

Partizanske divizije so v nečloveški borbi z genialno Titovo taktiko, ki se ji še danes čudi ves svet, zmagali na Sutjeski, na Kozari, v borbi za Beograd, v Sremu in prišla v Trst, Gorico in Celovec. Tokrat je naš Oton Župančič zapisal pesem Titu: Zmagovalec na belem konju. Leta 1945 pa je Tito prislunila Evropa in svet.

Prišlo je leto 1948. Stalin je obtoževal. Ni trpel svobodne poti Titove Jugoslavije. Zmerjal je, klevetal in lagal. Tito pa je v imenu vseh jugoslovanskih narodov in narodnosti rekel NE. Mi hočemo svobodo, mi smo s krvjo priborili neodvisnost in je ne damo nikomur. Narod pa je stal ob Titu, klen in enoten, bolj kot kdajkoli. Jugoslavija je Titu zaupala. Ves svet je ostrmel. Stalin je gospodoval nad življenjem in smrtjo velikih delov Azije in Evrope. Vse ga je ubogalo. Tito pa je v našem imenu rekel ne!

In zmagal je!

Iz teh velikih dni naše zgodovine se je rodilo neuvrščeno gibanje. Veliki voditelji držav so Titu zaupali. Strnili so se okrog njega in nastalo je veliko svetovno gibanje neuvrščenih — po vzoru Titove Jugoslavije.

Veliki voditelj Josip Broz—Tito je ponesel v svet vzor demokratične, socialistične samoupravne misli. Vse to je uresničil v Jugoslaviji in svet je občudoval ta veliki uspeh neodvisnih jugoslovanskih delavcev. Delavci vsega sveta so našli vzor in metode boja v našem boju — v Titovem boju, v Titovi misli, v Titovi revoluciji.

Josip Broz-Tito je mrtev! Tega ni mogoče verjeti. Ne da ne verjamemo, to ni res! „Človek, umrljiv si, le tvoja dela so tvoj spomin.“ Tito je živ in bo živ, Tito živi v naših narodih, Tito živi v naših mestih, Tito živi v naši industriji, v naši armadi v našem samoupravnem socializmu, Tito živi v svetu neuvrščenih, v upanju tistih, ki se borijo za svobodo in neodvisnost, Tito živi v naših srcih.

Mislím, da govorim iz srca nas vseh, ko prisegam, da bomo ostali zvesti Titovi poti. Poti svetovne revolucije, svetovnega socializma. Ostali bomo zvesto na poti samoupravnega socializma. Prisegamo, da bomo ohranili vse, kar smo priborili pod Titovim vodstvom: našo svobodo, naše meje, našo armado, našo ljubezen do miru in bratstva med narodi!

ELEKTROMEHANIKA

TOZD Števci — Delavci te temeljne organizacije so počastili spomin na najdražjega delavskega vodjo v montaži. Ob 12. uri so ustavili stroje in montažne trakove ter se skupno z vodilnimi samoupravnimi in družbenopolitičnimi delavci pridružili žalovanju milijonom Jugoslovanov širom domovine.

TOZD Orodjarna — Sredi strojev, ki so kakor v vseh TOZD Elektromehaniki ob 12. uri obstali, so se člani kolektiva na žalni komemoraciji priklonili najljubšemu tovarišu — predsedniku Titu. Premalo besed je, ki bi lahko izrazile globoko bolečino tistih, ki jih je Maršal povedel v svobodo, samoupravljanje, lepšo bodočnost...

TOZD ERO — Onemeli stroji, globoko presunjeni delavci, občudovanje v srcih tistih, ki so se v tovarni električnega ročnega orodja spominjali vsega, kar je Tito na svoji herojski življenjski poti storil za vsakega izmed nas. Naš si, dragi tovariš Tito, med nami boš ostal vedno, nadaljevali bomo boj, ki si ga vodil!

ŠIROKA POTROŠNJA

V vseh temeljnih organizacijah široke potrošnje so se v ponedeljek, 5. maja, zbirali delavci in se pridružili žalovanju delavskega razreda v jugoslovanskem združenem delu. V šestih občinah širom Slovenije so sklonili glave vsi tisti, ki v okviru široke potrošnje vedo, kaj smo izgubili s smrtjo tovariša Tita. To pa so bili prav vsi, od tistih, ki so šele prispeli v naše delovne sredine, pa tudi tisti, ki že dolga leta spremljajo razvoj Titove ideje o samoupravljanju, bratstvu, enotnosti, neuvrščenosti...

V TOZD Tovarni elektromotorjev v Železnikih so se na žalni seji Delavskega sveta zbrali vsi člani in predstavniki družbenopolitičnih organizacij. Odločili so se, da namesto venca sredstva namenijo v Titov sklad za štipendiranje mladih delavcev.

TOZD TGA Reteče: Najprej po sindikalnih skupinah, nato na žalni seji Delavskega sveta so se vsi člani kolektiva strnili v eno žalno vrsto. Z zasedanja delavskega sveta so poslali žalni telegram predsedstvu SFRJ in

Žalna slavnost delavcev TOZD Feriti.

CK ZKJ, imenovali so delegacijo, ki se bo v imenu vseh vpisala v občinsko knjigo žalovanja. Tudi tu so namesto venca namenili sredstva Titovemu skladu.

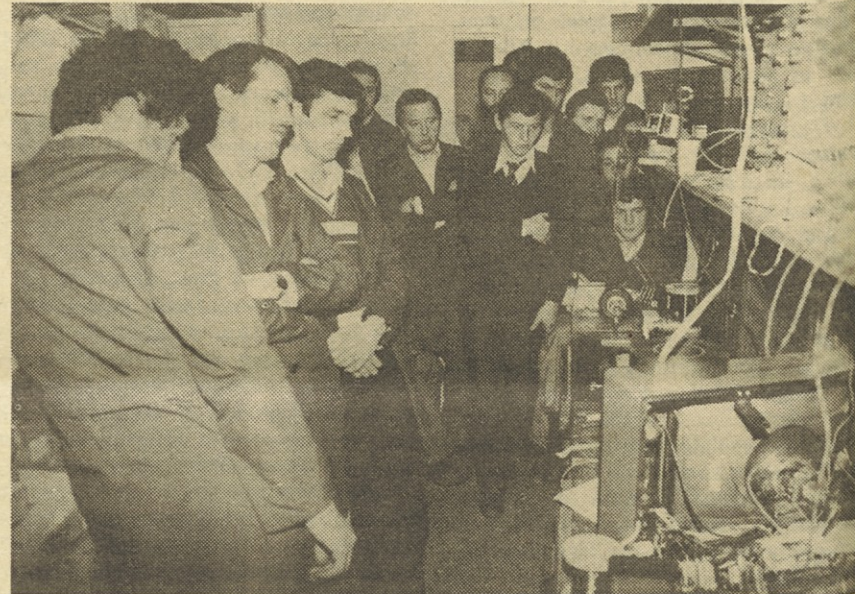
TOZD TV Pržan se je vključila v žalovanje na zboru delavcev na tovarniškem dvorišču, delegacija se je pridružila tisočem, ki so na zadnji poti pospremili Predsednika po ljubljanskih ulicah.

TOZD Prodaja se je priključila žalni seji DS SOZD Iskra v Iskrini

poslovni stavbi v Ljubljani.

TOZD Antene, Vrhnika — enako kot v TOZD Montaža v Idriji so na zboru delavcev skupno sklonili glave v spomin na velikega pokojnika, ki ne bo nikoli izgubil mesta v njihovih in naših srcih...

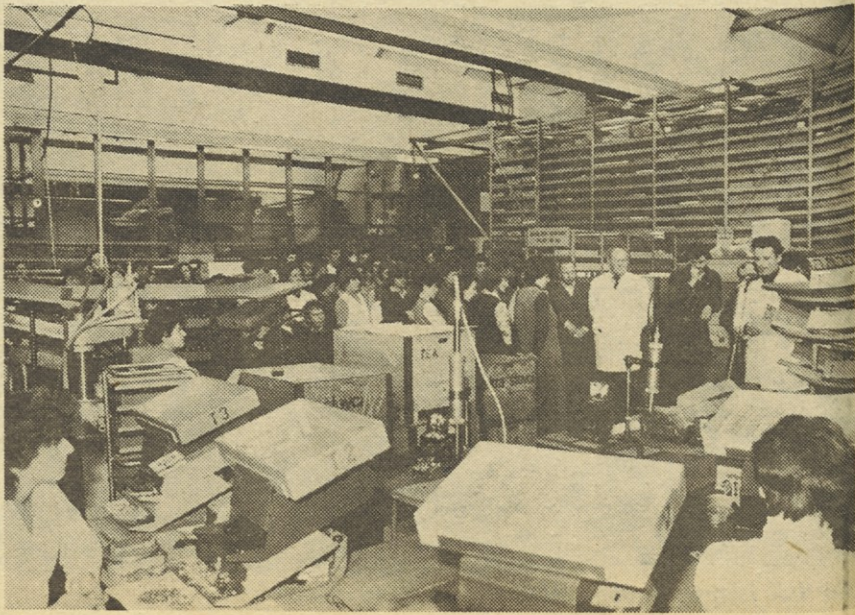
TOZD Sprejemniki, Sežana. Vsi delavci so na žalni komemoraciji prebrali sožalno brzojavko predsedstvu SFRJ, delavci te TOZD pa bodo sodelovali tudi v častni straži občinske knjige žalosti.

Globoko pretreseni delavci na televizorju spremljajo zadnje slovo predsednika Tita od Ljubljane.

Kranjski orodjarji med žalno komemoracijo za pokojnim Titom.

Z žalne slovesnosti v TOZD Števci.

Tudi oglasne deske v Avtoelektriki so nemo spregovorile o kruti resnici.